

Jerzy Gaul

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

POLONIKA W ZESPOLE KANCELARII WOJSKOWEJ JEGO WYSOKOŚCI CESARZA I KRÓLA W ARCHIWUM WOJNY W WIEDNIU

W związku ze zbliżającą się 100. rocznicą wybuchu pierwszej wojny światowej planowane są liczne przedsięwzięcia w celu godnego upamiętnienia tego wydarzenia o ogromnym wpływie na losy Polski. W ramach współpracy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie i Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Wiedniu przygotowywana jest publikacja poświęcona postaci Józefa Piłsudskiego, związanego z czynem militarnym Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej oraz wysiłkami politycznymi w latach 1914–1918 zmierzającymi do odzyskania przez Polskę niepodległości. Zebranie materiałów do publikacji „Józef Piłsudski w Austriackim Archiwum Państwowym w Wiedniu (1914–1918)”, której ukończenie zaplanowano na rok 2014, wymaga przeprowadzenia kwerend w archiwach wiedeńskich¹. Poniżej przedstawiono rezultaty kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Wojny (Kriegsarchiv) w Wiedniu w dniach 3–24 VI 2012 r. Objęto nią materiały zgromadzone w zespole Kancelarii Wojskowej Jego Wysokości Cesarza i Króla (Militär Kanzlei Seiner Majestät des Kaisers und Königs — MKSM). Poszukiwania skoncentrowano na 10 księgach kancelaryjnych: indeksach imiennych i rzeczowych z lat 1914–1918² oraz — umieszczonych w 27 kartonach — aktach z lat 1914–1918³. Rozpoczęte wówczas badania będą kontynuowane w następnych latach. W trakcie kwerendy zarejestrowano akta dotyczące

¹ Archiwalia z Austriackiego Archiwum Państwowego dotyczące działalności wojskowej Józefa Piłsudskiego w Galicji w latach 1906–1914, zostały zarejestrowane przez Stefana Arskiego i Józefa Chudka w 1967 r. Akta z 1914 r. pochodzą wyłącznie z sierpnia (42), września (3) i listopada (1) — *Galiczyjska działalność wojskowa Piłsudskiego 1906–1914. Dokumenty*, oprac. S. Arski, J. Chudek, Warszawa 1967.

² Przebadano następujące indeksy: nr 300 Sachregister (1914), nr 301 Sachregister (1914), nr 303 Namensregister (1915), nr 306 Sachregister (1915), nr 316 Namensregister (1917).

³ Kwerenda w 11 kartonach dała wynik negatywny — nr 1000, 1003, 1121, 1146, 1151, 1153, 1186, 1204, 1254, 1269, 1476.

Józefa Piłsudskiego oraz inne polonika⁴. Te ostatnie są przedmiotem niniejszego opracowania.

Początki powstania centralnego urzędu koordynującego prace kancelaryjne Najjaśniejszego Naczelnego Dowództwa w monarchii habsburskiej sięgają roku 1848. Rok później przeprowadzono w armii austriackiej reorganizację i powołano Generalnego Adiutanta Armii, który stanął na czele kancelarii wojskowej. W 1867 r. w związku z nową organizacją zlikwidowano stanowisko Generalnego Adiutanta Armii, a dotychczasową Adiutanturę Generalną zaczęto nazywać Kancelarią Wojskową Cesarza i Króla. Do jej kompetencji należały m.in. awanse i przydziały wyższych oficerów i generałów, zatwierdzanie przepisów regulujących służbę, organizacja, wyszkolenie i umundurowanie wojska oraz sprawy odznaczeń i ułaskawień⁵.

Kancelaria MKSM od 1862 r. prowadziła registraturę oddzielnie dla akt prezydialnych (Präsidium), zwykłych (Hauptreihe) i specjalnych (Sonderreihe). Registratura prezydialna prowadziła system rubrykowy, liczący 98 rubryk (m.in. audiencje, landwera i landszturm, sprawy polityczne i policyjne, Rada Państwa, sejmy i posłowie), do których składano akta w ramach jednego roku⁶. Akta specjalne mają układ chronologiczny według numerów spraw najważniejszych — rezerwatów (Res. Nr.). Inwentarz archiwalny dostępny dla użytkowników w Kriegsarchiv podaje: numer kartonu, tytuł ograniczony do skrajnych numerów znajdujących się w nim rubryk (np. 13/3/401–13/3/480) oraz rok. Niezbędną pomocą są oryginalne księgi kancelaryjne — indeksy imienne (Namensregister) i rzeczowe (Sachregister) z hasłami geograficznymi (np. Galicja, Kraków, Lwów) oraz rzeczowymi (np. landwera, landszturm, mobilizacja, odznaczenia)⁷.

Poniżej przedstawiono wyniki kwerendy, opisując polonika występujące w poszczególnych kartonach zespołu Kancelarii Wojskowej Jego Wysokości Cesarza i Króla.

⁴ Polonika dotyczące Józefa Piłsudskiego oraz Legionów Polskich zarejestrowane w czasie pobytu w czerwcu 2012 w Wiedniu, zob. „Archeion”, t. 113, 2012 [w druku].

⁵ *Polonika w Austriackim Archiwum Państwowym / Polonika im Österreichischen Staatsarchiv 1772–1918*, oprac. / verfasst von J. Gaul, Warszawa 2003, s. 135–137.

⁶ Tamże, s. 134–135; o systemie rubrykowym w wojskowej kancelarii austriackiej zob. J. Gaul, *Kancelaria austriackich wojskowych władz terytorialnych we Lwowie 1774–1918*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, t. 15, 2009, s. 135–153.

⁷ W indeksach pod hasłami podano rubryki, w których składano poszczególne dokumenty, m.in. 1 — kancelaria wojskowa (Militärkanzlei); 7 — adiutanci (Adjutanten); 8 — sprawy audiencji (Audienzenangelegenheiten); 9 — zakłady wojskowe, władze, muzeum wojska (Armeenanstalten, Behörden, Heeresmuseum); 12 — landwera i landszturm (Landwehr, Landsturm); 13 — orderzy itd. (Orden etc.); 33 — akta do wglądu, raporty, rozkazy (Einsichtsakte, Berichte, Befehle); 50 — sztab generalny (Generalstab); 59 — wywiadowcy (Kundschafter); 69 — mobilizacja (Mobilisierung); 70 — generalicja (Generalität); 71 — oficerowie sztabowi i wyżsi (Stabs- und Oberoffiziere); 78 — sprawy polityczne i policyjne (Politische und Polizeianglegenheiten); 80 — podróże (Reisen); 81 — Rada Państwa, parlament i parlament krajowy, posłowie (Reichsrat, Reichs- und Landtag, Abgeordnete); 82 — rekrutacja (Rekrutierung).

Militär Kanzlei Seiner Majestät des Kaisers und Königs Präsidium

Karton 1140

69–6/14–2: Raport ministra obrony krajowej o galicyjskich stowarzyszeniach i ich widocznych dążeniach do wojskowego wyszkolenia i uzbrojenia w Galicji i na Bukowinie (K. k. Minister für Landes Verteidigung, 4840 XVIII, Vortrag über der galizischen Vereinen und ihren merkbaren Bestrebungen nach militärischen Ausbildung und Bewaffung in Galizien und Bukowina, Wien, 2 VIII 1914).

69–6/24: Pismo adwokata dr. Izaaka Konha w Serecie (Bukowina) z proklamacją do Żydów Królestwa Polskiego (1914) (Schreiben der Advokat Dr. Isaak Kohn in Sereth (Bukowina) mit Aufruf an die Juden Russisch-Polens).

69–8/9: Pismo gen. arcyksięcia Friedricha w sprawie stosunków politycznych i narodowościowych w Galicji (1914) (K.u.k. AOK, Op. Nr. 3222, Erzherzog Friedrich G.d.I.) Dwa listy c. i k. wspólnego ministra skarbu Leona Bilińskiego z 3 i 4 XI 1914; pismo c. i k. Naczelnej Komendy Operacyjnej z 14 X 1914 r. w sprawie broszury „Galicja współczesna”, wydanej przez rosyjski sztab generalny, wskazującej, zdaniem austro-węgierskich władz wojskowych, na antypaństwowe tendencje tzw. Rosyjskiej Partii Ludowej i Galicyjskiej Rady Ludowej i haniebną zdradę rusofilskiej ludności (K.u.k. Op. Oberkommando, KR Nr. 1120. Broschüre „Das Galizien der Gegenwart”, 14 X 1914). *Galicja współczesna. Jej etnograficzny i kulturowo-polityczny stan posiadania w związku ze stosunkami narodowymi*. Broszura opracowana w urzędzie cenzury wojennej generalnego kwatermistrza przy sztabie rosyjskiego naczelnego komendanta armii południowo-zachodnich, lipiec 1914, przetłumaczona na język niemiecki w Oddziale Informacyjnym austro-węgierskiej Naczelnej Komendy Operacyjnej (*Das Galizien der Gegenwart. Dessen ethnographischer und kulturpolitischer Besitzstand im Zusammenhange mit dem nationalen Verhältnissen*. Broschüre verfasst im Kriegszensuramte des Generalquartiermeisters beim Stabe des Oberkommandanten der Südwestarmeen, Juli 1914. Feldpresse beim Stabe des Oberkommandanten der Südwestarmeen 1914 (übersetzt in der NA des Operierenden Oberkommando).

69–8/9–3: Broszura *Rosyjska propaganda i jej polscy poplecznicy w Galicji* wydana przez Ogólną Ukraińską Radę Narodową (połowie Kost Lewicki i Mikołaj Wassilko) w Wiedniu we wrześniu 1914 r., ss. 30 (*Die russische Propaganda und ihre polnischen Gönner in Galizien*, herausgegeben vom Allgemeinen Ukrainischen Nationalrat in Österreich, Wien, September 1914, 30 Seiten).

Karton 1141 (69/8/11–70/1/120) — akta mobilizacyjne, w tym sprawozdanie (69–8/11) z 14 XI 1914 r. następcy tronu arcyksięcia Karola Józefa z podróży do Galicji odbytej w dniach 30 X — 2 XI 1914 r. na trasie: Sanok, Chyrów, Dobromil, Niżankowice, Przemyśl, Przeworsk, Łańcut (Telegramm von Erzherzog Karl Franz Joseph an Seine Majestät den Kaiser, 14 XI 1914).

Karton 1152 (2–11) — w rubryce 8 (audiencje) znajduje się dokument (8/1/28) z 16 VII 1915 r. związany z audiencją gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego u cesarza (Audienz Generalmajor Taddäus von Jordan-Rozwadowski, 16 VII

1915). Wśród akt rubryki 9 jest pismo (9–2/2) z 30 I 1915 r. w sprawie nominacji szefa sekcji dr Zdzisława Dzierżykraj Morawskiego na ministra dla Galicji (Ernennung den Sektionschef Dr. Zdzisław von Morawski Dzierżykraj zum Minister, 30 I 1915).

Karton 1187 (69/2–69/4/30)

69–2/10: Listy c. i k. wspólnego ministra skarbu Leona Bilińskiego, 13 V 1915 r. (Der k. und k. gemeinsame Finanzminister, MKSM, Nr 1578, 13 V 1915).

69–2/10: Pismo arcyksięcia Friedricha w imieniu Najwyższej Komendy Armii/Najwyższej Komendy Etapów — Armeeoberkommando/Etappenoberkommando (AOK/EOK) z 7 V 1915 r. do MKSM w sprawie przydziału funkcjonariusza polskiego, związanego z Kołem Polskim, do AOK w związku z interwencją ministra Bilińskiego podyktowaną chęcią zapewnienia właściwego wglądu w stosunki panujące na obszarze okupowanym (K. u. k AOK/EOK. Op. MV. Nr 43773, Ein teilung eines polnischen Funktionärs in das AOK, 7 V 1915).

69–2/16: Sprawa kandydatury gen. Tadeusza Rozwadowskiego na stanowiska gubernatora wojskowego w Galicji — pismo MKSM z 11 VII 1916 r. z życzeniem Jego Wysokości Cesarza, aby w przypadku starań Bilińskiego został przyjęty przez AOK oraz z rozkazem do gen. Rozwadowskiego, komendanta 43 dyw. piechoty, natychmiastowego wyjazdu do Wiednia i zameldowania się w Kancelarii Wojskowej Jego Wysokości Cesarza (MKSM, 11 VII 1916); Telegram z 11 VII 1915 r. gen. Eduarda von Böhm-Ermolliego, który uważa gen. Rozwadowskiego za nieodpowiedniego na stanowisko gubernatora w Galicji, ponieważ „jest on wybitnie jednostronnym, pełnym temperamentu Polakiem” (Telegramm, Lemberg, 11 VII 1915. Falls es sich bei der Berufung des GM Rozwadowski um den Gouverneurposten für Galizien handelt, bitte zur Kenntnis zu nehmen, dass ich ihn hiezu für nicht geeignet halte, weil er ein ausgesprochener einseitig temperamentvoller Pole ist, Böhm-Ermolli, GdK); Telegram od Najwyższej Komendy Armii z informacją, że AOK zgadza się w pełni z opinią gen. Böhm-Ermolliego o gen. Tadeuszu Rozwadowskim i uważa tego generała za nieodpowiedniego do ewentualnego użycia jako gubernatora wojskowego w Galicji, lipiec 1915 (Telegramm: AOK teilt mit, dass es sich dem Gutachten des GdK. Eduard von Böhm-Ermolli über den GM von Jordan Rozwadowski voll kommen anschliesst und diesen General für eine eventuelle Verwendung als Militärgouverneur in Galizien nicht geeignet erachtet, Juli 1915); List arcyksięcia Friedricha do cesarza w sprawie kandydatury gen. T. Rozwadowskiego na gubernatora wojskowego Galicji i negatywnej opinii gen. Böhm-Ermolliego oraz popierania na to stanowisko gen. Hermanna Colarda, 12 VII 1915.

69–2/16–4: Pismo z 20 VII 1915 r. arcyksięcia Fryderyka w imieniu AOK/EOK do MKSM w sprawie wniosku szefa Koła Polskiego Bilińskiego, dotyczącego zastąpienia przez polskiego polityka barona Rudolfa Eichhoffa, urzędnika ministerstwa spraw wewnętrznych przydzielonego do EOK i zajmującego się sprawami Królestwa Polskiego, (K.u.k. AOK/EOK, op. Nr. 67000, Obmann des Polenklubs R. v. Biliński, Anträge bzgl. Politischer Ressorts beim EOK, 20 VII 1915). Odpowiedź MKSM z 25 VII 1915 r. skierowana do AOK/EOK w sprawie wniosku szefa Koła Polskiego Bilińskiego (MKSM Nr 187 res, 25 VII 1915).

69–2/10–5: Sprawozdanie gen. Hermanna Colarda, namiestnika Galicji, dotyczące jego spostrzeżeń podczas pierwszej podróży inspekcyjnej po Galicji w sierpniu

1915 r. (K.u.k. General der Infanterie Hermann von Colard, k.k. Statthalter von Galizien, Wahrnehmungen bei meiner ersten Inspizierungsreise durch Galizien im August 1915); Sprawozdanie namiestnika Galicji, dotyczące jego uwag podczas jego drugiej i trzeciej podróży inspekcyjnej po Galicji, Biała, 15 XI 1915 r. (K.k. Staathalter von Galizien, Wahrnehmungen bei der zweiten und dritten Inspizierungsreise, Biała, 15 XI 1915); Sprawozdanie namiestnika Galicji, dotyczące spostrzeżeń podczas jego czwartej podróży inspekcyjnej po Galicji, Biała, 15 XI 1915 r. (K.k. Staathalter von Galizien, Wahrnehmungen bei der 4. Inspizierungsreise, Biała, 15 XI 1915). Spostrzeżenia radcy barona Leopolda Adriana podczas jego podróży inspekcyjnej po Galicji wschodniej, Biała, 11 XI 1915 r. (K.u.k. GdI. Herman Colard, k.k. Statthalter v. Galizien, Nr 118/G, Biała, 11 XI 1915. Wahrnehmungen des Legationsrates Baron Andrian bei seiner Informationsreisen nach Ostgalizien).

Karton 1188 (69/4/31–69/6/12) — wśród akt mobilizacyjnych (rubryka 69) z 1915 r. znajdują się dokumenty związane z zajęciem Warszawy 5 VIII 1915 r. przez wojska niemieckie:

69–6/1–5: Telegram z 5 VIII 1915 r. do cesarza niemieckiego po zajęciu Warszawy przez wojska niemieckie (Warschau ist gefallen. Telegramm an SM den Deutschen Kaiser, 5 VIII 1915).

69–6/1–6: Telegram z 6 VIII 1915 r. do gen. księcia Leopolda Bawarskiego, dowódcy wojsk, które zajęły Warszawę (Telegramm an Generalfeldmarschall Prinzen Leopold von Bayern, 6 VIII 1915).

69–6/10: pismo z 1 IV 1915 r. z Cieszyna głównodowodzącego arcyksięcia Fryderyka do ministra Buriana w sprawie pogłosek o wrogim stosunku do Polski gen. piechoty arcyksięcia Józefa Ferdynanda (K.u.k. AOK, op. Nr. 8623, Gerüchte über feindseliges Verhalten G.d.I. Erzherzog Joseph Ferdinand gegenüber Polen, Teschen, 1 IV 1915).

Karton 1253 (69/10–69/16)

69–12/3–12: Przeniesienie sekcji Wojskowej Naczelnego Komitetu Narodowego (NKN) do Lublina, 25 X 1916 r. (Verlegung der Militärsektion des OPNK nach Lublin, 25 X 1916).

69–12/3–13: Informacje AOK o warszawskiej konferencji i dalszych ustaleniach, 27 X 1916 r. (K.u.k. AOK, op. Geh. Nr 152. Warschauer Besprechungen — weitere Entscheidungen, 27 X 1916).

69–16/1: Sytuacja polityczna w Galicji w styczniu 1916 r. Charakterystyka obszaru Królestwa Polskiego (Politischer Situation in Galizien, Jänner 1916, Skizze über das Gebiet in Russisch Polen).

69–16/5: Umowa warszawska, 30 III 1916 (Warschauer Vereinbarung, 30 III 1916).

69–16/6/1–4: Raport w sprawie mianowania wysokiej rangi generała — ks. Aloisa Schoenburg-Hartensteina na stanowiska c. k. namiestnika Galicji, 8 IV 1916 (Vortrag zum Ernennung eines hohen Generals zum k.k. Staathalter für Galizien — FML Alois Fürsten Schoenburg-Hartenstein für diesen Posten 8 IV 1916). Raport w sprawie nominacji gen. maj. Johanna Schillinga na Generalnego Gubernatora Wojskowego w Lublinie, 24 IV 1916 (Vortrag zum Ernennung des Generalmajors Johann Schilling zum Mil. Generalgouverneur in Lublin, 24 IV 1916).

- 69–16/7: Niemiecka agitacja przeciw Leopoldowi Adrianowi, przedstawicielowi ministerstwa spraw zagranicznych przy niemieckim Generalnym Gubernatorstwie w Warszawie, 12 IV 1916 (Deutsche Agitation gegen Vertreter des M.d.Ä. beim deutschen MGG in Warschau, 12 IV 1916).
- 69–16/8: Sytuacja materialna w Polsce w lutym i marcu 1916 r., kwiecień-maj 1916 (Materielle Situation pro Februar und März 1916 in Polen, April-Mai 1916).
- 69–16/9: Ponowne poświęcenie kościoła w Radecznicy, pow. Zamość. Sprawozdanie Generalnego Gubernatorstwa Wojskowego w Lublinie o święcie 13 VI 1916 r. (Rekonziliation der Kirche in Radecznicza, Kreis Zamość. Bericht des MGGs über die Feier am 13 VI 1916).
- 69–16/10: Przeniesienie Sekcji Wojskowej NKN do Lublina, 27 VII 1916 (Verlegung des MilSektion des OPNK nach Lublin, 27 VII 1916).
- 69–16/12: Broszura „Ogólne zarysy dla c. i k. administracji wojskowej na okupowanych obszarach Polski”, lipiec 1916 (Allgemeine Grundzüge für die k.u.k. Militärverwaltung in den besetzten Gebieten Polens, Juli 1916).
- 69–16/15: Wątpliwości przy korzystaniu z kierownictwa wojskowego w Galicji, 14 VIII 1916 (Anstände bei Inanspruchnahme von Kriegsleitung in Galizien, 14 VIII 1916).
- 69–16/16–3: Polska deputacja w Berlinie i w Wiedniu, 28 X 1916 (Poln. Deputation in Berlin und Wien, 28 X 1916).
- 69–16–/16–7: Polski projekt konstytucji, 17 XII 1916 (Poln. Verfassungsentwurf, 17 XII 1916).
- 69–16/16–5: Pismo gen. Conrada do ministra Buriana w sprawie państwowej samodzielności Galicji, 5 XI 1916 (Galizien — Staatliche Selbstständigkeit, Conrad an Burian, 5 XI 1916).
- 69–16/16–6: Prezydium ukraińskiej reprezentacji parlamentarnej w sprawie wyodrębnienia Galicji (1916) (Präsidium der ukrainischen parlamentarischen Vertretung betreff. Sonderstellung Galiziens, 1916).
- 69–16/16–9: Sprawozdanie o posiedzeniu Koła Polskiego z 3 X 1916 r.; przemowa dr. L. Bilińskiego; raport o obradach Koła Polskiego w Krakowie (Bericht über die Sitzung des Polensklubs vom 3 X 1916; Ansprache Dr. L. Biliński; Bericht über die Tagung des Polenklubs in Krakau).
- Karton 1203 (9–12) — między innymi dokumenty z rubryki nr 9, dotyczące nominacji pod koniec 1916 r. nowego rządu po zabójstwie premiera Karla Stürggha (21 X 1916).
- 9–2/4: Pismo w sprawie nominacji Najjaśniejszym Pismem z 28 X 1916 r. nowego prezydenta ministrów Ernesta Koerbera i Najjaśniejszym Pismem z 31 X 1916 r. nowego rządu, m.in. byłego namiestnika tajnego radcę Michała Bobrzyńskiego na ministra dla Galicji, 31 X 1916 r. (K.k. Minister-Präsident, 5634/MP, Ernennung mit Allerhöchsten Handschreiben vom 28 X neuer Ministerpräsident von Koerber und mit Allerhöchsten Handschreiben vom 31 X neuer Regierung, u.a. den Staathalter a.D. Geheimen Rat Dr. Michael Bobrzyński zum Minister, 31 X 1916).
- 9–2/7: Pismo w sprawie nominacji Najjaśniejszym Pismem z 20 XII 1916 r. nowego prezydenta ministrów hr. Heinricha Clam-Martinica i Najjaśniejszym Pismem z 20 X 1916 r. nowego rządu, m.in. byłego namiestnika tajnego radcę Michała Bobrzyńskiego na ministra dla Galicji, 21 XII 1916 r. (K.k. Ministerpräsident,

6562/MP, Ernennung mit Allerhöchsten Handschreiben vom 20 XII neuer Ministerpräsident Heinrich Graf Clam-Martinic und mit Allerhöchsten Handschreiben vom 20 XII neuer Regierung, ua. den Staathalter a.D. Geheimen Rat Dr. Michael Bobrzyński zum Minister, 21 XII 1916).

Karton 1318 (69/2–69/4) — dokumenty z maja 1917 r. związane ze zmianą na stanowisku generalnego gubernatora w Lublinie (rubryka 69–3/55). Ustępującemu feldmarszałkowi Karlowi Kukowi przyznano Wielki Krzyż Orderu Leopolda z dekoracją wojenną. Gen. Stanisława hr. Szeptyckiego, dotychczasowego komendanta Polskiego Korpusu Posiłkowego, mianowano na stanowisko generalnego gubernatora w Polsce, 19 V 1917 (Dem FZM [Feldzugmeister — JG] Karl Kuk das Grosskreuz Leopoldordens mit der Kriegsdekoration zu verleihen; GM Gf. Szeptycki, Kmdten des polnischen Hilfskorps, zum Militärgeneralgouverneur in Polen zu ernennen, 19 V 1917).

Karton 1383 (69/16–69/17)

69–16/1: Reorganizacja ekspozytur c. k. namiestnictwa w Galicji, 24 IV 1918 (Reorganisation der Exposituren der k.k. Statthalterei in Galizien, 24 IV 1918).

69–16/6: Tajne pismo AOK w sprawie politycznych wypowiedzi ppłk. v Bülow-Stolle, niemieckiego przedstawiciela Generalgouverner w Warszawie przy Militärgeneralgouvernement w Lublinie, o polskich wybitnych osobistościach i politycznych planach, gdyby Polska zrezygnowała z polityki austrofilskiej, 27 II 1918 (K. u. k. AOK MV Nr. 97 Geheim. Polit. Äusserungen Obstlt. v. Bülow-Stolle gegenüber einem poln. Notabeln und politischen Pläne für die nächste Zukunft: falls die Polen die austrophile Politik, die sich jetzt als vollkommen gehalten und sinnlos gezeigt, aufgeben, 27 II 1918).

69–16/23: Raport Biura Ewidencyjnego AOK o nastrojach politycznych, m.in. w Królestwie Polskim i w Galicji, 27 VII 1918 (K.u.k. AOK EvB Nr 22243, Politischer Stimmungsbericht, u.a. in Russisch Polen und Galizien, 27 VII 1918).

69–16/26: Główne zarysy dla administracji wojskowej w Polsce (Grundzüge für die Militärverwaltung Polen); list Gubernatora w Lublinie gen. Lipoścaka do Eksceleencji Malterera, szefa MKSM, w sprawie przedstawiciela ministerstwa spraw zagranicznych w Lublinie barona Hoenninga, krytykowanego za sympatyzowanie z polskimi partiami lewicowymi; Lublin, 9 III 1918 (Brief an Exz. Malterer von Gen. Gouv. Liposcak, Lublin, 9 III 1918).

69–16/2–15: Życzenie Jego Apostolskiego Majestatu [cesarza Karola I], aby gen. Rozwadowski zajął stanowisko szefa sztabu generalnego armii polskiej, 28 X 1918 (Seine k.u.k. Apostolische Majestät geruhten zu genehmigen, dass FML von Rozwadowski die Stelle eines Chefs des Generalstabes der polnischen Arme annimmt. 28 X 1918). List z podziękowaniem Rozwadowskiego, Kraków, 22 X 1918.

69–16/3: Referat o zabezpieczeniu dochodów rosyjskich dóbr donacyjnych na obszarach okupacji austro-węgierskiej w Polsce; Baden, 29 XI 1918 (Referat über die Sicherstellung der Erträgnisse der russ. Donationsgüter im österr.-ungar. Okkupationsgebiete in Polen, Baden, 29 XI 1918).

69–16/10. Raport Biura Ewidencyjnego o nastrojach w Galicji i na obszarze okupowanym w Królestwie Polskim w związku z zawarciem traktatu pokojowego z Ukrainą, 19 III 1918 (K.u.k. AOK, EvB. Nr 6140/I. Politische

Stimmung in Galizien u. im poln. okk. Gebiet anlässlich des Friedensschlusses m.d. Ukraina, 19 III 1918). Protokół z obrad odbytych w Biurze Ewidencyjnym c. i k. Sztabu Generalnego w Wiedniu 4 III 1918 r. o godz. 10 pod przewodnictwem szefa Biura Informacyjnego AOK płk. Maximiliana Ronge, Wiedeń, 4 III 1918 (K.u.k. AOK, EvB. Nr. 6140, Protokoll über die unter Vorsitz des Chefs der Na AOK Obst. d. Gstbs. Maximilian Ronge, am 4. März 1918, 10 Uhr vm. im Evidenzbureau des k.u.k. Gstbs. in Wien stattgefundenen Besprechung, 4 III 1918).

69–16/11: Sądownictwo w sprawach cywilnych na obszarze austro-węgierskiej okupacji w Polsce 1915–1917 (Die Ziviljustiz im österr.-ung. Okkupationsgebiete in Polen 1915–1917).

Karton 1392 (80–81) — dokumenty związane z obradami Rady Państwa w Wiedniu w 1918 r. (rubryka 81–1/8). W tajnej debacie Izby Posłów w dniach 23–25 VII 1918 r. (Geheime Debatte des Abgeordnetenhauses am 23, 24 und 25 Juli 1918) wzięli udział posłowie polscy Herman Lieberman i Cezary Haller. Na pierwszym posiedzeniu 23 lipca poseł Lieberman wygłosił mowę, poruszając problem dezercji z Legionów Polskich i ich przyczyn, do których zaliczył złe traktowanie legionistów przez władze wojskowe. Skierował też pytania do austro-węgierskich dowódców wojskowych. Na drugim posiedzeniu 24 lipca głos zabrał poseł Haller, który poruszył sprawy artylerii, strat, odpowiedzialności dowództwa, powracających do ojczyzny, zaopatrzenia wojska, spraw sanitarnych i traktowania legionistów polskich.

81–1/8–2: Memorandum nadporucznika H. Gudenusa z 1918 r., m.in. w sprawie polskiej (Memorandum, Oblt. H. Gudenus, 1918).

Militär Kanzlei Seiner Majestät des Kaisers und Königs Sonderreihe

Kart. 58 (Res. Akten 1914–1916) — znajduje się w nim osobny fascykuł, zawierający kopie 54 raportów, listów itd., skierowanych w latach 1914–1916 do gen. Arthura Bolfrasa, szefa MKSM (Sep. Faszikel. 54 Kopien von an Generaloberst von Bolfras von 1914–1916 gerichteten Schreiben, Briefen etc.), m.in. raport c. i k. delegata w niemieckiej kwaterze głównej w Pless gen. Klepsch Klotha, opis Galicji oraz położonych w nim miast: Jarosławia, Łańcuta i Sieniawy, zajętych wcześniej przez Rosjan, 14 VI 1915 (K.u.k. Delegierter im D. Gr. HQ. Res. Nr.399/I, Pless, 14 VI 1915, Generalmajor Klepsch Kloth); sprawozdanie arcyksięcia Karola do gen. Conrada o walkach w Królestwie Polskim prowadzonych jesienią 1914 r. Ponadto są tam: pismo gen. Conrada z 21 V 1915 r. do gen. Bolfrasa w sprawie kandydatury feldmarszałka Rudolfa Schmidta na gubernatora wojskowego Galicji, pismo gen. Conrada do gen. Bolfrasa z 12 VI 1915 r. z poparciem dla nominacji gen. Colarda na namiestnika Galicji i krytyką kandydatury gen. T. Rozwadowskiego oraz pismo gen. Conrada do gen. Bolfrasa z 18 X 1915 r., dotyczące m.in. posiedzenia w Pless, gdzie kanclerz Bethmann-Hollweg i generałowie Hindenburg, Ludendorff i Beseler wysunęli żądanie utworzenia silnej, dobrze zorganizowanej Polski jako wału ochronnego przeciw Rosji (Gen. Oberst Conrad an Bolfras, 18 X 1916).

Karton 91 (Res. Akten 1914–1916) — telegramy, m.in. cesarza Rzeszy Wilhelma II i cesarza Austro-Węgier Franciszka Józefa I oraz szefa sztabu generalnego gen. Franza Conrada von Hötzendorfa, dotyczące walk prowadzonych w Królestwie Polskim jesienią 1914 r.

Res Nr. 193/MKSM: Telegram z 10 VIII 1915 r. AOK w sprawie byłego namiestnika Galicji Leona hr. Pinińskiego, starającego się na początku sierpnia 1915 r. o audiencję u cesarza, z prośbą do MKSM o nieudzielanie audiencji z powodu zachowania się Pinińskiego podczas rosyjskiej okupacji Lwowa.

Telegram z 29 VIII 1915 r. w sprawie podróży i programu następcy tronu arcyksięcia Karola do Królestwa Polskiego (Kielce i Lublin) i Lwowa. Telegram z 29 VIII 1915 r. (Res Nr. 197/MKSM) arcyksięcia Karola do cesarza z prośbą o decyzję w sprawie podróży do Lwowa, odradzanej przez namiestnika z powodów politycznych (wojska rosyjskie znajdowały się zbyt blisko miasta) i służbowych (jego siedziba znajdowała się jeszcze w Białej). (Res Nr. 197. Reiseprogramm Sr. K.u.k. Hoheit Erzherzog Karl Franz Joseph nach Russisch Polen und Lemberg: Telegramm Erz. Karl Franz Joseph, 29 VIII 1915).

Jerzy Gaul, Polonica at the Austrian Archives

Summary

As part of the project of Polonica registration author conducted a query at the Austrian State Archives in Vienna in June 2012. At the local department of the War Archive was conducted detailed research on the fond of the Military Chancellery of His Majesty the Emperor. Presidential, ordinary and special records were registered separately at the chancellery of that office. In registration of presidential and ordinary records was used the table system according to which the files were submitted within one year. Special records were arranged in chronological order.

Research was conducted over 10 chancellery books (names and subject indexes) and files preserved in 27 boxes of 1914–1918. As a result of research Polonica regarding Galicia and territories of the Kingdom of Poland occupied by the Austrians were registered. Records of military associations, on political and national relations in Galicia, travel to Galicia of heir Archduke Charles, reports of Gen. Hermann Colard, the governor of Galicia, records of the military administration in the occupied Polish areas, records of the Supreme National Committee and The Polish Circle in the Vienna parliament, correspondence on Polish affairs between Minister of Foreign Affairs Stephan Burian and Chief of General Staff Gen. Franz Conrad von Hötzendorf, as well as, correspondence of Leon Biliński, Michał Bobrzyński, Leon Piniński, Gen. Stanisław Szeptycki and Gen. Tadeusz Rozwadowski were identified as the result of the query.

